

VÝCHODISKÁ NESUBSTANČNÉHO PRÍSTUPU

Východisko: Svet je jednotou JA a NIE-JA

1. BYTIE SVETA *MIMO* JA:

***MIMO* JA** EXISTUJE SVET VECÍ A PREDMETOV, V KTOROM MÔŽEME DIFERENCOVAŤ:

A/ BYTIE JEDNOTLIVÝCH VECÍ, PREDMETOV A STAVOV PRÍRODY

A1:
VÝCHODZÍ PREDPOKLAD V KAŽDODENNOM UVAŽOVANÍ **JA**:
VECÍ A PROCESY OKOLITÉHO SVETA, PRÍRODY EXISTOVALI NIELEN **PRED** INDIVIDUÁLNYM JA, ALE AJ **PRED**, NEZÁVISLE A **MIMO** OD VEDOMIA A KONANIA ĽUDÍ (INÝCH JA).

- **ZACHYTÁVANÉ VLASTNOSTI**:
- **KONEČNÉ V PRIESTORE A ČASE**,
- **PREMENLIVÉ - DIALEKTIKU BYTIA NIE VEČNÝCH (POMINUTEĽNÝCH) VECÍ** ODHALIL HERAKLEITOS (*VŠETKO PLYNIE – PANTA REI*). **HEGEL** NA OZNAČENIE POMINUTEĽNOSTI POUŽIL POJEM **VERSCHWUNDENSEIN** – *MIZNÚCE BYTIE: NEBYTIE (ZMENA) JEDNEJ VECI JE BYTÍM VECÍ INÝCH!*

A2: **BYTIE VECÍ A PROCESOV VYTVORENÝCH ČLOVEKOM**

= tzv. **DRUHÁ PRÍRODA**;
= JE IBA RELATÍVNE SAMOSTATNÝM BYTÍM: ZÁVISÍ OD PRVEJ PRÍRODY AKO TAKEJ, OD JEJ PREDMETOV, ZÁKONITOSTÍ, PROCESOV, KTORÉ EXISTUJÚ DO, NEZÁVISLE A **MIMO** „JA“

ŠPECIFIKUM BYTIA „**DRUHEJ PRÍRODY**“: JEHO EXISTENCIA JE **PODMIENENÁ** ČLOVEKOM, JE PRODUKTOM ĽUDSKEJ ČINNOSTI.

PREDMETY DRUHEJ PRÍRODY SÚ JEDNOTOU:

- 1/** PRÍRODNÉHO (ZMENENÉHO, PRETAVENÉHO) MATERIÁLU Z PRVEJ PRÍRODY,
- 2/** SPREDMETNENÉHO DUCHOVNÉHO (JE V NICH MATERIALIZOVANÁ PREDSTAVA, ÚMYSEL ČLOVEKA AKO TVORCU)
- 3/** SPREDMETNENEJ PRÁCE KONKRÉTNÝCH ĽUDSKÝCH INDIVIDUÍ
- 4/** SOCIÁLNEHO ZAMERANIA (SOCIÁLNEJ FUNKCIE ARTEFAKTU)

PO SVOJOM VZNIKU PREDMETY DRUHEJ PRÍRODY SA STÁVAJÚ **BYTÍM OBJEKTÍVNYM**, EXISTUJÚ UŽ **MIMO** NÁŠHO VEDOMIA A FORMOU SVOJHO BYTIA SÚ TOTOŽNÉ S PREDMETMI PRVEJ PRÍRODY;

ŠPECIFIKUM DRUHEJ PRÍRODY (V POROVNANÍ S 1. PRÍRODOU) = NOVÁ KOMPLEXNÁ REALITA INTEGROJÚCA V SEBE PRÍRODNÉ – DUCHOVNÉ – SOCIÁLNE.

BYTIE DRUHEJ PRÍRODY JE SOCIÁLNO-HISTORICKÝM, CIVILIZOVANÝM, KULTÚRNYM BYTÍM.

!!! DRUHÁ PRÍRODA – ČLOVEKOM VYTVORENÉ PROSTREDIE = NEVYHNUTNÁ PODMIENKA EXISTENCIE ČLOVEKA.

NO!!! MEDZI PRVKAMI PRVEJ A DRUHEJ PRÍRODY (PRÍRODOU A KULTÚROU) EXISTUJÚ NIELEN VZÁJOMNÉ VÄZBY A PREPOJENIA, ALE AJ KONFLIKTNÉ SITUÁCIE (stav označovaný pojmom **EKOLOGICKÁ KRÍZA**)

B/ BYTIE PRÍRODY AKO CELKU.

PRÍRODE AKO CELKU PRIPISUJE INÉ VLASTNOSTI AKO JEDNOTLIVÝM SÚČNAM:

PRÍRODA AKO CELOK JE **NEKONEČNÁ** V PRIESTORE A ČASE (JEDNOTLIVINÁM PRIPISUJEME KONEČNOSŤ V PRIESTORE A ČASE), JE **PREMENLIVÁ, ALE AKO CELOK SA ZACHOVÁVA, EXISTUJE DO, NEZÁVISLE A MIMO ČLOVEKA.**

Bytie Ja

1/ AKO FORMA BYTIA ČLOVEKA, KTORÝ JE SVOJOU TELESNOSŤOU A ANIMALITOU SPÄTÝ S BYTÍM SVETA, ALE NIE JE BEZOSVÝŠKU REDUKOVATEĽNÝ K SÚČNAM TOHTO SVETA:

A/ BYTIE ČLOVEKA AKO PREDMETU PRÍRODY, AKO VECI VO SVETE VECÍ.

B/ ŠPECIFICKY ĽUDSKÉ TELESNÉ BYTIE

A/ BYTIE ČLOVEKA AKO PREDMETU PRÍRODY, AKO VECI VO SVETE VECÍ.

AJ KEĎ JE BYTIE JEDNOTLIVÉHO ČLOVEKA ŠPECIFICKÉ A NEOPAKOVATEĽNÉ, EXISTUJÚ MOMENTY, KTORÉ SÚ SPOLOČNÉ PRE ČLOVEKA A PRE PREDMETY PRÍRODY.

(KONCEPTY: ČLOVEK = VEC MEDZI VECAMI, AKO STROJ, TELESO = MECHANICIZMUS)

ČLOVEK EXISTUJE V PRVOM RADE AKO ŽIVÉ, KONKRÉTNE INDIVIDUUM. PRVÝM PREDPOKLADOM JEHO EXISTENCIE = ŽIVOT JEHO TELA

NO !!! TELO ČLOVEKA = PREDMET PRÍRODY = VZŤAHUJE SA NA NEHO TO VŠEOBECNÉ, ČO PLATÍ PRE VŠETKY PRÍRODNÉ TELESÁ, T.J.:

- ĽUDSKÉ TELO JE KONEČNÉ V PRIESTORE (x,y,z) A V ČASE, T.J. JE SMRTEĽNÉ;

- PÔSOBIA NA NEHO TIE ISTÉ PRÍRODNÉ ZÁKONY A ZÁKONITOSTI, AKO NA VŠETKY OSTATNÉ ORGANIZMY (KTORÉ SÚ UNIVERZÁLNE PRE VŠETKO ŽIVÉ, VRÁTANE ZÁKONOV DEDIČNOSTI – zatiaľ ☺);

- POTREBY TELA MUSÍME USPOKOJOVAŤ TAK, AKO KAŽDÝ INÝ ŽIVÝ ORGANIZMUS, PRETOŽE PRVÝM PREDPOKLADOM ĽUDSKÉHO BYTIA JE BYTIE TELA;

- EVOLUCIONIZOVALO TAK, AKO EVOLUCIONIZOVAL KAŽDÝ INÝ ŽIVÝ ORGANIZMUS

ZÁVER: ABY SME MOHLI BYŤ, MUSÍME USPOKOJOVAŤ ZÁKLADNÉ BIOLOGICKÉ POTREBY (PRETO SNAHA DEFINOVAŤ ŽIVOTNÉ MINIMUM A PRÁVO KAŽDÉHO NA ŽIVOT, POD KTORÝM SA CHÁPE AJ USPOKOJOVANIE ZÁKLADNÝCH (PRÍRODNÝCH) POTRIEB /= výstup sociálno-právnej reflexie ľudského bytia/.

ČLOVEK JE JEDNOTOU PRVEJ A DRUHEJ PRÍRODY: - PRVÁ ROBÍ MOŽNOU DRUHÚ!

PRVÁ PRÍRODA: NAŠE TELO, NAŠE REFLEXY, PSYCHIKA, PRIMÁRNE POTREBY

DRUHÁ PRÍRODA: ČLOVEK = PRODUKT SPOLOČENSKÉHO VÝVOJA – DISPONUJE JAZYKOM, VEDOMÍM, MYSLENÍM, MRAVNOSŤOU. !!! PRETO JEHO EXISTENCIU **NEMÔŽEME** CHÁPAŤ IBA AKO FORMU PRÍRODNÉHO BYTIA!

B/ ŠPECIFICKY ĽUDSKÉ TELESNÉ BYTIE

ČLOVEK AKO PREDMET PRÍRODY SA PODRIAĎUJE ZÁKONOM VÝVOJA A EXISTENCIE KONEČNÝCH VECÍ, NO TIETO ZÁKONY **NIE JEDNOZNAČNE** OVPLYVŇUJÚ JEHO BYTIE.

OSOBITOSŤ ĽUDSKEJ EXISTENCIE = ŠPECIFICKÁ (NIE JEDNOZNAČNÁ) NEUNIVERZÁLNA DETERMINÁCIA NÁŠHO BYTIA ZO STRANY TELA.

= ČLOVEK MÁ SCHOPNOSŤ REGULOVAŤ A KONTROLOVAŤ SVOJE ZÁKLADNÉ POTREBY A USPOKOJOVAŤ ICH VO FORMÁCH, KTORÉ SÚ URČOVANÉ SPOLOČNOSŤOU, HISTÓRIOU, TRADÍCIAMI, ALE AJ SVOJIM VEDOMÍM A VÔĽOU.

! BYTIE ČLOVEKA NIE JE MIMOPRÍRODNÉ, NO NIE JE IBA PRÍRODNÉ!

ŠPECIFIKUM EXISTENCIE ČLOVEKA: ČLOVEK JE PRIESEČNÍKOM 3 ROZMEROV BYTIA:

1/ **BIO** (PRÍRODNÉ, ORGANICKÉ TELO S REFLEXAMI)

2/ **PSYCHO** (EVOLÚCIA NERVOVÉHO SYSTÉMU A VZNIK NOVÝCH FORIEM ADAPTÁCIE V PODOBE A NA ZÁKLADE 2. SIGNÁLNEJ SÚSTAVY – VEDOMIE, MYSLENIE, JAZYK)

3/ **SOCIO** (AKO SOCIÁLNA BYTOSŤ, KTOROU SA STÁVA IBA V SOCIETE, AKO NOSITEĽ HODNÔT A SOCIÁLNYCH ŠTANDARDOV)

INDIVIDUÁLNE BYTIE ČLOVEKA JE OHRANIČENÉ ČASOVO;

= JE SPÄTÉ SO ŽIVOTOM RODU (KONTINUITA A NÁSTUPNÍCKOSŤ);

= V PODOBE „IBA“ TELA EXISTUJE DO VZNIKU INDIVIDUÁLNEHO VEDOMIA (DIEŤA JE „ĽUDSKÉ MLÁĎA“), NO Z MOMENTU VZNIKU VEDOMIA SA TÁTO FORMA STÁVA HLAVNÝM DETERMINANTOM JEHO BYTIA.

VĎAKA VEDOMIU SA ČLOVEK PRESTÁVA IBA PRISPÔSOBOVAŤ SVETU, ALE ZAČÍNA HO AJ PRETVÁRAŤ – PROJEKTUJE SVOJU BUDÚCNOSŤ A UČÍ SA NIEŠŤ ZA TO ZODPOVEDNOSŤ.

2. **BYTIE DUCHOVNÉ** (IDEÁLNE) = ZAHŔŇA PROCESY VEDOMIA A NEVEDOMIA

A/ NEODDELITEĽNÉ OD ČLOVEKA = INDIVIDUALIZOVANÉ DUCHOVNÉ BYTIE

B/ MIMOINDIVIDUÁLNE DUCHOVNÉ BYTIE = OBJEKTIVIZOVANÉ

A/ a B/ sa líšia formami bytia

A/ INDIVIDUALIZOVANÉ DUCHOVNÉ BYTIE

= DUCHOVNÉ BYTIE, KTORÉ JE NEODDELITEĽNÉ OD KONKRÉTNÉHO ČLOVEKA

ZAHŔŇA: **VEDOMIE** JEDINCA = NEODDELITEĽNÁ ČASŤ JEHO „JA“

POMOCO VEDOMIA SA **ORIENTUJEME** VO SVETE, VĎAKA A POMOCO VEDOMIA MÔŽEME REFLEKTOVAŤ SAMOTNÉ VEDOMIE.

VĎAKA VEDOMIU - EXISTENCIA KTORÉHO JE SPÄTÁ S ČINNOSŤOU MOZGU - SME SCHOPNÍ MYSLEŤ, FORMULOVAŤ MYŠLIENKY, TVORIŤ HODNOTY, PREŽÍVAŤ SVOJE STAVY A POCITY.

(VEDOMIE JE VEĽMI BOHATÉ A K DNEŠNÉMU DŇU EŠTE NEDOKÁŽEME ZREKONŠTRUOVAŤ VŠETKY PROCESY SPÄTÉ S VEDOMÍM.)

ŠPECIFIKUM INDIVIDUÁLNEHO DUCHOVNÉHO BYTIA = JE SPÄTÉ S OHRANIČENÝM ĽUDSKÝM BYTÍM!

OTÁZKA: ZNAMENÁ SMRŤ TELA AJ SMRŤ VEDOMIA?

POZNANIE INDIVIDUÁLNYCH FORIEM DUCHOVNÉHO JE ZATIAĽ OHRANIČENÉ.
NAJČASTEJŠÍ POSTUP: POZORUJEME A SKÚMAME KONANIE ČLOVEKA A PODĽA TOHO USUDZUJEME O JEHO MOTÍVOCH, IDEÁCH, PRESVEDČENIACH, ÚMYSLOCH.

NB: OTÁZKA SPÔSOBU EXISTENCIE VEDOMIA

S URČITOSŤOU VIEME, ŽE **EXISTENCIA VEDOMIA JE SPÄTÁ S ČINNOSŤOU MOZGU** A NERVOVÉHO SYSTÉMU JEDINCA A S BYTÍM JEHO TELA.

ZLOŽITOSŤ PROBLÉMU SPOČÍVA V TOM, ŽE INDIVIDUÁLNE FORMY DUCHOVNÉHO BYTIA SA NEDAJÚ ODDELIŤ OD PRÍRODNO-BIOLOGICKÉHO ZÁKLADU (SUBSTRÁTU=MOZGU), ALE PRINCIPIÁLNE SA NEDAJÚ K NEMU ZREDUKOVAŤ.

FORMA BYTIA PRVKOV VEDOMIA JE VŠAK ŠPECIFICKÁ: SÚ AKOBY **MIMOPRIESTOROVÉ**, T.J. **MYŠLIENKA, PREŽÍVANIE, OBRAZY NIE SÚ FYZIKÁLNYMI OBJEKTMI, ANI ČISTO MATERIÁLNYMI STAVMI** (tak, ako ich k dnešnému dňu poznáme!)

ČAS SA VO VEDOMÍ PREJAVUJE ŠPECIFICKY – MYŠLIENKA JE MOMENTÁLNA, VO VEDOMÍ MÔŽEME ČAS „PRESMEROVAŤ“, VENOVAŤ SA MINULÝM UDALOSTIAM, PREKRAČOVAŤ RÝCHLOSŤ SVETLA .....

??? AKÚ FORMU MAJÚ OBRAZY VO VEDOMÍ ???

VEDOMIE ČLOVEKA JE SÚČASNE AJ JEHO **SEBAUVEDOMOVANÍM**
SEBAUVEDOMOVANIE = ŠPECIFICKÉ CENTRUM NÁŠHO VEDOMIA = ČLOVEK SI UVEDOMUJE SVOJE TELO, MYŠLIENKY, POCITY, SVOJE MIESTO V SPOLOČNOSTI, SEBA. („byť telo – mať telo“)

PRE POZNANIE INDIVIDUÁLNEHO VEDOMIA JE DÔLEŽITÉ POZNAŤ NIELEN PROCESY VEDOMIA, ALE AJ **NEVEDOMIA**, KTORÉ JE SÚČASŤOU INDIVIDUÁLNEHO DUCHOVNÉHO.

VÄČŠINA VEDCOV A FILOZOFOV = **NEVEDOMIE EXISTUJE !**

NEVEDOMIE JE POKLADANÉ ZA DÔLEŽITÚ SÚČASŤ PSYCHICKEJ ČINNOSTI INDIVIDUÍ.

!!! SKÚMANIE PROCESOV A STAVOV NEVEDOMIA VÝRAZNE SŤAŽUJE FAKT, ŽE OBJEKTOM POZNANIA SA STÁVAJÚ JEHO JEDNOTLIVÉ FRAGMENTY AŽ VTEDY, KEĎ SI ICH ASPOŇ ČIASTOČNE UVEDOMUJEME !

INDIVIDUÁLNE DUCHOVNÉ BYTIE MUSÍME SKÚMAŤ V JEDNOTE S BYTÍM ČLOVEKA A BYTÍM SVETA AKO CELKU.

JEHO FORMY (VEDOMIE AJ NEVEDOMIE) SÚ LOKALIZOVANÉ V ŠTRUKTÚRACH A PROCESOCH ODOHRÁVAJÚCICH SA V MOZGU.

INDIVIDUÁLNE DUCHOVNÉ BYTIE JE JEDNOU Z NAJDÔLEŽITEJŠÍCH STRÁNOK BYTIA ČLOVEKA. NO: JE LEN RELATÍVNE SAMOSTATNOU FORMOU BYTIA, LEBO:

- NEMÔŽEME HO ODTRHÁVAŤ OD EVOLÚCIE BYTIA AKO CELKU,
- JE LOKALIZOVANÉ V ČLOVEKU (MIMO NEHO NIE JE) A JE OVPLYVNĚVANÉ ORGANIZMOM (NA KTORÝ TIEŽ SPÄTNE PÔSOBÍ!!)
- PRETOŽE ČLOVEK JE BYTOŠTOU SPOLOČENSKOU JE PODMIEŇOVANÉ BYTÍM SPOLOČNOSTI

B/ BYTIE OBJEKTIVIZOVANÉHO DUCHOVNÉHO

KONKRÉTNE VÝSLEDKY ČINNOSTI VEDOMIA A DUCHOVNEJ ČINNOSTI KAŽDÉHO ČLOVEKA MÔŽU BYŤ ODDELENÉ OD NEHO SAMÉHO AKO AUTORA A ICH PÔVODCU, AKOBY HO PREKRAČOVALI A VYCHÁDZALI **MIMO NEHO = VZNIKÁ DUCHOVNÉ INÉHO TYPU – OBJEKTIVIZOVANÉ MIMOINDIVIDUÁLNE DUCHOVNÉ!**

NB: ZO VŠETKÝCH VÝSLEDKOV ČINNOSTI VEDOMIA NEZOMIERAJÚ SPOLU S TELOM TIE, KTORÉ SÚ PRETVORENÉ DO INEJ FORMY – MIMOINDIVIDUÁLNEJ A TIE, KTORÉ SA BEZPROSTREDNE ODOVZDÁVAJÚ DRUHÝM ĽUDOM V PROCESE KOMUNIKÁCIE.

!!! TÁTO FORMA BYTIA DUCHOVNÉHO NIE JE MOŽNÁ BEZ JEJ MATERIÁLNYCH NOSITEĽOV.

PRECHOD OD INDIVIDUÁLNEHO K MIMOINDIVIDUÁLNEMU DUCHOVNÉMU BYTIU SA USKUTOČŇUJE PROSTREDNÍCTVOM JAZYKA

!!! CEZ JAZYK SA OBJEKTIVIZUJÚ VÝSLEDKY PRÁCE VEDOMIA!!!
JAZYK = SKUTOČNÉ MYSLENIE, PRAKTICKÉ VEDOMIE
JAZYK = PAMÄŤ ĽUDSTVA

CEZ **JAZYK** ČLOVEK ZAZNAMENÁVA A FIXUJE SVOJU SKÚSENOSŤ, MYŠLIENKY, NÁPADY (KU KTORÝM ČASTO DOSPEJE INTUITÍVNE). JAZYKOM ZACHYTENÁ IDEA AKOBY ZAČALA SAMOSTATNE EXISTOVAŤ. (SMRTEL'NÍ ĽUDIA ZRODILI NESMRTEL'NÚ IDEU, KTORÁ AKOBY SAMA PUTOVALA SVETOM A PRIESTOROM!)

ZNAMENÁ TO, ŽE IDEA EXISTUJE ABSOLÚTNE NEZÁVISLE?

OBJEKTIVIZOVANÉ (MIMOINDIVIDUÁLNE) DUCHOVNÉ BYTIE EXISTUJE AKO MATERIALIZOVANÉ BYTIE V PODOBE SLOV, ZVUKOV, ZNAKOV PRIRODZENÉHO A UMELEHO JAZYKA.

MATERIÁLNYMI „NOSITEĽMI“ – SÚ MATERIÁLNE PREDMETY A PROCESY (KNIHY, NÁKRESY, PROJEKTY, OBRAZY, SOCHY, FILMY, NOTY A ZVUKY HUDOBNÝCH NÁSTROJOV) = ŽIADNE „ČISTÉ“ IDEI NEJESTVUJÚ!!!

V PROCESE VÝVOJA ČLOVEKA A ĽUDSTVA SA IDEY MENIA, NIEKEDY AJ PODSTATNE, KUMULUJÚ SA, SLOBODNE SA POHYBUJÚ V SOCIÁLNO M PRIESTORE A HISTORICKOM ČASE. **PRETO: DUCHOVNÝ ŽIVOT ĽUDSTVA, SOCIÁLNY ŽIVOT JE PROSTREDÍM, DO KTORÉHO SITUJEME MIMOINDIVIDUÁLNE DUCHOVNÉ (KÝM INDIVIDUÁLNE DUCHOVNÉ SME LOKALIZOVALI V MOZGU)**

OSOBITNÉ MIESTO PRI ANALÝZE DUCHOVNÉHO BYTIA ZAUJÍMA PROBLÉM MRAVNÝCH PRINCÍPOV, IDEÁLOV, HODNÔT, TAKÝCH, AKÝMI SÚ NAPRÍKLAD KRÁSA, SPRAVODLIVOSŤ, PRAVDA, DOBRO. UVEDENÉ FENOMÉNY JESTVUJÚ V PODOBE INDIVIDUÁLNEHO A MIMOINDIVIDUÁLNEHO DUCHOVNÉHO.

V PODOBE INDIVIDUÁLNEHO DUCHOVNÉHO BYTIA MÁME DO ČINENIA S CELÝM KOMPLEXOM PODNETOV, MOTÍVOV, CIEĽOV, KTORÉ V KONEČNOM DÔSLEDKU URČUJÚ DUCHOVNÚ ŠTRUKTÚRU OSOBNOSTI.

V PRÍPADE MIMOINDIVIDUÁLNEHO DUCHOVNÉHO BYTIA MÁME DO ČINENIA S ICH SPREDMETNENÍM /materializáciou/ VO VEDE, KULTÚRE, MASOVOM VEDOMÍ, SPOLOČENSKÝCH IDEÁLOCH, NORMÁCH, HODNOTÁCH

3/ BYTIE SOCIÁLNE

A/ INDIVIDUÁLNE bytie (bytie individuálneho človeka v spoločnosti) – v praxi spojené o.i. s otázkami našich individuálnych práv a slobôd

B/ SPOLOČENSKÝ rozmer bytia človeka ako sociálnej bytosti (umožňujúcej Ja nielen ako indivídium, ale aj ako osobnosť) = **SME ODSÚDENÍ NA KOOPERÁCIU!!!** Detto problém sociálnej determinácie – práva a povinnosti!?